

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

“TAFAKKUR VA TALQIN”

MAVZUSIDAGI

**RESPUBLIKA MIQYOSIDAGI
ILMIY-AMALIY ANJUMAN TO‘PLAMI
(I QISM)**

BUXORO 2022 yil, 23 may

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

MAGISTRATURA BO‘LIMI

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

mavzusida

**Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman
to‘plami
(1-qism)**

2022-yil, 23-may

Tahrir hay'ati:

O.X.Xamidov	-	Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
R.G'.Jumayev	-	Siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori, (PhD), dotsent
A.A. Turayev	-	Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
D.R. Djurayev	-	Fizika-matematika fanlari doktori, professor
S.Q. Qaxxorov	-	Pedagogika fanlari doktori, professor
M.Y. Ergashov	-	Kimyo fanlari nomzodi, professor
S. Bo'riyev	-	Biologiya fanlari doktori, professor
B.N.Navro'z-zoda	-	Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
D.S. O'rayeva	-	Filologiya fanlari doktori, professor
T.H.Rasulov	-	Fizika-matematika fanlari doktori, (DSc)
SH.SH.Olimov	-	Pedagogika fanlari doktori, professor
A.R.Hamroyev	-	Pedagogika fanlari doktori, (DSc) dotsent
M.B.Ahmedova	-	Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, (PhD), dotsent

Mas'ul muharrir:

A.A. Turayev – magistratura bo'limi boshlig'i f.-m.f.f.d., (PhD) dotsent

Musahhih:

S.B.Shamsiddinova – bosh muharrir

T.Sh.Ergashev – dekan muovini

D.R.Rahmatova – magistratura bo'limi uslubshunosi

O.G'.To'rayev –birinchi bosqich tayanch doktorant

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-yanvardagi Oliy majlisga yo'llagan murojatnomasi va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2020 yil 7- fevraldagi 56-F-son farmoyishiga hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021 yil 4-maydagi № 3/19-04/05-26 son xatiga asosan ushbu Respublika ilmiy-amaliy anjuman tashkil etildi. To'plamda iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning ilmiy izlanishlari, tajriba almashish, sohalarda amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilish va bu boradagi takliflarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy-amaliy va uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma'lumotlar hamda bildirilgan fikr va mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

SHOIRNING TASVIRLASH MAHORATI

G'.N.Murodov,

BuxDU, Filologiya fanlari

doktori, professor.

Annotatsiya: Maqolada taniqli buxorolik shoir Toshpo'lat Hamid lirik ijodiga xos ustuvor xususiyatlar yoritilgan, ijodkorning badiiy obraz, qalb va olam manzaralarini yaratish bo'yicha mulohazalar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: lirik shoir, tashbih, istiora, ballada, doston, ko'chim, liro-epik ijod.

U shoir sifatida baxtli yulduz ostida tug'ilgan. O'tgan asrning elliginchi yillarida atoqli adib Abdulla Qahhorning nazariga tushib, O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Buxoro viloyati bo'limi rahbarligiga tavsiya etilgan edi. Dastlabki she'riy to'plami — "Quyosh sha'niga" (1960 yil) nashr qilingandan keyin ko'p o'tmay haqgo'y adabiyotshunos Ozod Sharafiddinov "Zamon. Qalb. Poeziya" nomli kitobida uni iste'dodli ijodkor sifatida e'tirof etgan, she'rlarini tahlil qilib, iliq fikrlar aytgan edi (2.67). O'zbekiston xalq shoiri Uyg'un esa uni "Zarafshon bulbuli" deb atagan, taniqli olim Mahmudali Yunusov unga "hayotda ham, she'riyatda ham serzavq, jo'shqin shoir" deya baho bergan edi (4, 223—226). Adabiyotshunos T.Q. Qorayev bu iste'dodli qalam sohib hayoti va ijodiga bag'ishlangan tadqiqotida uning milliy she'riyatimiz taraqqiyotida o'rni hamda hizmatlarini teran va atroflicha ochib bergan (3. 335-466)

Bu o'rinda iste'dodli lirik shoir va dostonnavis Toshpo'lat Hamid (1927-1984) haqida gap boryapti. Qiziltepa tumani Bo'ston qishlog'idagi ma'rifatli xonadonda tavallud topgan shoir hayotining asosiy qismi ilm-ziyo maskani bo'lmish Buxoroi sharif bilan chambarchas bog'liq (1, 257) Bu muqaddas shaharda u o'zbek tili va adabiyoti bo'yicha oliy ma'lumot oldi, Shofirkon tumanida muallimlik bilan o'z mehnat faoliyatini boshladi. 1955 yildan umrining oxirigacha Buxoro shahrida yashab, mehnat va ijod qildi. Ish faoliyatining kattagina davri "Buxoronoma" (o'sha

vaqtlarda "Buxoro haqiqati" deb atalgan) gazetasi bilan bog'liq. Bu jamoada u bo'lim mudiri, muharrir o'rinbosari va bosh muharrir lavozimlarida ishladi.

Ilk she'riy to'plamidan so'ng birin-ketin uning "Mening asrim", "Asrorqulning qo'chqori", "Binafsha ufqlar", "Tilla darvoza", "Qora kiyik", "Quyosh zarralari" kabi kitoblari dunyo yuzini ko'rdi. Asarlari nufuzli gazeta-jurnallar, jamoa to'plamlari sahifalaridan o'rin oldi.

Shoirilar bo'ladiki, tirikligida yozgan asarlari o'qiladi. Keyin esa unutiladi. Boshqa toifa qalamkashlarning asarlari esa hayotligida ham hech kimning e'tiborini tortmaydi. Kitoblari do'kon peshtaxtalarida qolib ketadi. Toshpo'lat Hamid ijodi boshqacha taqdirga ega. Shoir adabiy merosi namunalarining aksariyatini hozir ham zavq bilan mutolaa etish, ulardagi go'zallik tuyg'usidan bahra olish mumkin. Fikrimizni dalillashga harakat qilamiz:

Oftob nuri shalola,
Qirlarda yonar lola.
Kel. Quchog'ing to'ldiray
Lolaqizg'aldoqlarga.
Tog'larga boq, tog'larga.

Shu she'riy parchaning o'zidayoq bir emas, uchta badiiy san'at — tashbeh, istiora, murojaat kabilar mahorat bilan qo'llangan. Ayniqsa, Quyosh shu'lalarining tepadan pastga shiddat bilan oqib tushadigan shalolaga qiyoslanishi she'rxon dilini beqiyos zavqqa to'ldiradi. "Yonish" aslida lolaga xos emas. Ammo cho'g'dek yarqirab turgan lolaqizg'aldoqlar lirik qahramonga gulxanning lovullab alanganishini eslatadi. Bunday ko'chimning o'z o'rnida istifoda qilinishi she'rga o'zgacha tarovat baxsh etgan.

Shoir lirik merosida shunday misra va baytlar borki, u kitobxon xotirasida bir umr muhrlanib qoladi: "Inson aqli Galaktika yo'lida chiroq" ("Mening asrim"), "Chiroqni yoqtirmas bir ko'rshapalak, Parvona nur deya bo'ladi halok" ("Chiroqlar"), "Ust-boshiga chang qo'nsa chertgan Oliftadan jirkanadi Yer" ("Tuproq o'yini"), "Zulmat qoplab yotgan ellarga Hayot, yog'du bo'lib kiraman" ("Quyosh zarrasi")...

Shoir liro-epik sohada ham barakali ijod qilgan. Uning "Ming yillik xayol va zarkokil", "Sohibjamol haqida" balladalari, "Tilla darvoza", "Tabarruk tuproq", "Qora kiyik" dostonlari o'z davrida she'riyat muxlislari tomonidan o'qilgan va yaxshi baholangan. "Tilla darvoza" dostonidagi mana bu misralar ona-Vatan — O'zbekistonga bo'lgan asl mehr-muhabbatning badiiy ifodasidir:

Rasul og'a, Qaysin og'alar
Tog'larini maqtasin, mayli.
Oy ko'rinar Qizilqum menga
Olov yurakligi tufayli.
Agar taqdir o'tsa yiroqqa,
Kesilsa-da hatto oyog'im.
Topar edim uni so'roqlab,
Mehri bo'lib qo'ltiqtayog'im.

Toshpo'lat Hamid faoliyatining yana bir muhim jihati borki, u shoirligidan ham ortiq bo'lsa ortiqki, aslo kam emas. U ijodiy hayotining hamma bosqichlarida yosh qalamkashlarga katta e'tibor bilan qaragan, ularning katta adabiyot yo'lida kirishlariga rahnamolik qilgan. Zamonaviy Buxoro adabiy muhitining yangidan shakllanishi va taraqqiy topishida ustoz shoirning katta xizmati bor. Ne'mat Aminov, Jamol Kamol, Maksim Karimov, Omon Muxtor, G'ulom Shomurod, Isroil Subhoniy kabi ijodkorlar o'tgan asrning elliginchi yillari o'rtalarida shoir tomonidan tashkil etilgan "Nulufar" adabiy-badiiy to'garagining faol a'zolari bo'lishgan va ijod saboqlarini o'zlashtirishgan. Ushbu ish muallifi ham o'sha, yetmishinchi-saksoninchi yillarda mazkur to'garak a'zosi bo'lgan va dastlabki she'r va maqolalari "Buxoro haqiqati" gazetasi sahifalarida bosilgan. Iste'dodli shoir tavalludining to'qson besh yilligi ayyomi biz — qalam ahlini fidoyi ijodkor xizmatlarini yana bir bor eslash va uning ezgu ishlarini davom ettirishga da'vat etmoqda hamda uning ikkinchi umri barqarorligidan darak berib turibdi.

Adabiyotlar:

1. Ўзбек совет энциклопедияси. — Тошкент, 1987. — Т. 11. — С. 257.
2. Озод Шарафиддинов. Замон. Қалб. Поэзия. — Тошкент: Бадий адабиёт нашриёти, 196. — 259 б.
3. Кораев Т. Танланган асарлар. 2-жилд. — Бухоро, 2020. — 465 б.
4. Юнусов М. Ташпўлат Хамид // Қуёш зарралари. — Ташкент: Ҳафур Гулом нормидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1978. — Б. 223—226.

XX ASRNING IKKINCHI YARMI O`ZBEK SHE`RIYATIDA TOG` VA TOSH OBRAZI

L.Sharipova,

BuxDU f.f.d. dotsent.

M.Bog`irova,

BuxDU adabiyotshunoslik (o`zbek) mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya: XX asrning ikkinchi yarmi o`zbek she`riyatida tog`, tosh obrazi ko`p uchraydi. Bu obrazlarning ayrimlari ramziy obraz sifatida shoir nazarda tutgan ramziy ma`nolarni tashiydi. Tog` va tosh obrazi har bir ijodkorning o`z mahorati, ichki kechinmalari, so`zni idrok qilish darajasiga ko`ra yaratilgan. Maqolada shu haqida fikr yuritiladi.

**Kalit so`zlar:** ramziy obraz, tog`, tosh, lirik kechinma, ramziylik, mahorat, shoir, badiiylik, ijod, tajohuli orif.

Ijodkor ramziylik, ramziy ma`no ko`magida ramziy obraz yaratadi. Ramziylik, ramziy ma`no shoirga fikrni yashirish, pardalash, ba`zi o`rinlarda tazyiqlardan himoyalaniş, zarur bo`lganda fikrni chuqurroq, yorqinroq, mukammalroq ifodalash imkonini beradi. Adabiyotshunos olim D.Quronov yozadi: “Ramz (ar. – imo, ishora, imlash) – simvol; ko`chim turlaridan biri, faqat shartli ravishda va shu matn doirasida ko`chma ma`no kasb etuvchi so`z yoki so`z birikmasi; obrazlilik turi” [2.244]. Shoirlar Shavkat Rahmon ham o`z she`riyatida tog`, tosh obrazini qayta-qayta yaratgan. Uning “Yana savol” she`riga diqqat qiling: